بسم اللہ الرحمن الرحیم نحمدہ و نصلی علی رسولہ الکریم

بحمد اللہ اکنون یہ نادر رسالہ ۱۰۰ شعر متضمن ۱۴۱۶ لغت موسوم بہ

نادرہ فروغی

بفرمائش برگزیدہ بارگاہ لم یزل منشی محمد فضل متخلص بہ رسا بھوپالی

مطبع دکن نامی واقع لکھنؤ مطبوع شد

بسم الله الرحمن الرحیم

بعد حمد ایزد و نعت نبی — از فروغی گوش کن ای بندی

قادر و الله یزدان رب کریم — باری خالق رازق و رحمن رحیم

مصطفی فخر بشر خیر الانام — مقتدا و پیشوای دین امام

پارسا پرهیزگار و متقی — سجده گه مسجد عبادت بندگی

کعبه بیت الله بتخانه کنشت — هاویه دوزخ سقر جنت بهشت

مکه و ام القری ناف زمین — کنج گوشه معتکف گوشه نشین

چرخ گردون آسمان خضرا آکاس — تارا اختر جوتشی اختر شناس

آفتاب و شمس سورج چاند ماه — فصل موسم رت مهینا شهر ماه

گیتی دنیا فشا عالم خلق کون

ناحیہ سمت و جہت جانب طرف

دوست یار و مونس و مشفق خلیل

مہربانی لطف عادت خو سرشت

کینہ بدخواہی عداوت دشمنی

مخفی پنہاں خفیہ پوشیدہ نہاں

رہنما مرشد گرو چیلا مرید

خوب خوش اچھا پسندیدہ حسن

سیکھ اندرز و نصیحت وعظ پند

چاہ ارمان و تمنا آرزو

قاعدہ دستور آئین رسم ریت

پادشاہی سلطنت اورنگ تخت

زرد اصفر پیلا کیسر زعفران

برگ پتا پھول گل غنچہ کلی

باب در دروازہ خانہ بیت گھر

دشت جنگل اُجڑا ویران خراب

یاری تائید و مدد امداد عون

لولو موتی دُر گہر سیپی صدف

کوچ رحلت راستا جادہ سبیل

سنگ پتھر گارا آژند اینٹ خشت

بیری دشمن بدسگال و مدعی

آشکارا ظاہر و پیدا عیاں

کہنہ بوسیدہ نیا حادث جدید

پیر بوڑھا شیخ بوڑھیا پیرزن

نفع دینے والا نافع سودمند

خوبصورت خوش لقا و خوبرو

جند لشکر فوج نصرت فتح جیت

پولا لین نرم کڑا صعب سخت

باغ روضہ گلستان و بوستان

کھائی خندق کوچہ و برزن گلی

ہیجڑا ہیز و مخنث فحل نر

سونا خفتن خفتہ سویا نند خواب

عہد پیمان حلف سوگند و قسم
جی زندہ گویا ناطق بولتا
اشرف و اکرم گرامی تر اجل
وقت ہنگام و زمان ساعت گھڑی
آفتابہ لوٹا ٹونٹی لولہ نول
عین چشمہ منبع کشتی ناؤ فلک
تال کولاب و غدیرہ آبگیر
بندقہ گولی کمان مہرہ غلیل
برچھی ژوبین کارد و سکین چھری
ناج غلہ کھیت مزرع کشت برز
جھاڑا افشان غلہ افشان سوپ چھاج
ایلچی پیغامبر قاصد رسول
سہل آسان مشکل و دشوار ادق
آنکھ چشم و عین پتلی مردمک
دانت دندان ہونٹھ لب موہنھ فم دہن
دل ضمیر و قلب جان روح و روان

میٹھا شیریں تلخ کڑوا زہر سم
خورد چھوٹا کہ کلان و مہ بڑا
زہرہ بولی فلک کیوان زحل
ارمغان تحفہ نمونہ بانگی
بحر دریا آب پانی دلو ڈول
بستی آبادی و عمران شہر ملک
دشنہ و ساطور خنجر سہم تیر
بازی و بازیچہ لہو و لعب کھیل
رونا نالیدن بکا خندہ ہنسی
دھرتی غبرا اور زمین و ارض مرز
پگڑی دستار افسر و اکلیل تاج
بھول نسیان و فراموشی ذہول
دمع اشک آنسو پسینا خوی عرق
ماتھا پیشانی جبین مژگان پلک
گال رخ عارض زنخ ٹھڈی ذقن
مغز بھیجا ناک بینی گوش کان

حاجب ابرو بھون گلا حلقوم نای
دوش کندھا شانہ مٹھی قبضہ مشت
رودہ انتڑی راس سر تلی طحال
گردہ کلیہ نرخرہ نای گلو
ساق پنڈلی کہنی آرنج ہاتھ دست
کف ہتیلی پہونچا ساعد سرہ ناف
مغز گودا عظم ہڈی استخوان
چوٹی موے بافتہ مرغولہ جعد
منخرہ خیشوم نتھنا شمہ بو
روگ بیماری و علت مرگ موت
سلفہ دیوانی بہن ہمشیرہ اخت
امان مادر والدہ عمہ پھپی
خازنہ سالی سگا بھائی شقیق
خال ماموں باپ والد قبلہ گاہ
یزنہ بہنوئی برادر بھائی اخ
اسپ مرکب گھوڑا گھوڑی مادیان

سینہ چھاتی پسلی پہلو پاؤں پای
کعب ٹخنا پیڑو عانہ پیٹھ پشت
ماس لحم و گوشت جلد و پوست کھال
ریش داڑھی موچھ سبلت بال مو
بالا اوپر فوق نیچے تحت پست
پتلی روغنگر جولاہہ جامہ باف
بست باندھا حبل رسی ریسمان
زیب زینت بہتر اولی نیک سعد
دیکھ بنگر بیٹھ بنشین جا برو
زوجہ جورو اہلیہ انباغ سوت
خویش داماد ابنہ بیٹی بنت دخت
عم چچا ہمشیرہ زادی بھانجی
ساس خوشدامن خشو ساتھی رفیق
دوستی الفت وفاداری نباہ
ارضہ دیمک دیوچہ ٹڈی ملخ
لومڑی روباہ مرغی ماکیان

ریچھ خرس دوب سور خنزیر خوک
زاغ کوا نسر گرگس خاد چیل
بوزنہ بندر کپی گیدڑ شغال
موش کپ پران گلہری باگھ شیر
کبک پپیو چوجن سپش طاؤس مور
بھینس گاو میش اد لاغ و خر گدہا
بکری بز مکڑی کلاش و عنکبوت
موش چوہا گربہ بلی کتا سگ
قوچ مینڈھا بھینسا جاموش الو بوم
ارنب و خرگوش سسا بھیڑ میش
یوز چیتا خچر استر بیل گاو
اونٹ اشتر سار ناقہ اونٹنی
حربا گرگٹ سام ابرص چھپکلی
کرم شب افروز جگنو آتشک
دیک مرغ خانگی مرغا خروس
درہ و توتا سوا کپتو بیا

بوز بھونرا چڑیا کنجشک و چنوک
چیونٹی نمل و مور ہاتھی فیل پیل
عجل بچھڑا بچہ آہو غزال
مینا شارک پودنہ سلوی بٹیر
نیولا راسو چھچھوندر موشکور
مار حیہ سانپ ثعبان اژدہا
کیکڑا خرچنگ ماہی مچھلی حوت
نبض ناڑی لمس چھونا عرق رگ
جزرسی کنجوسی خست شوم سوم
کاٹنا لدغ گزیدن ڈنک نیش
جملہ سارا نصف آدھا ربع پاو
روئی پنبہ قطن محلاج اوٹنی
جامہ کپڑا ثوب معجر اوڑھنی
کوڑا چابک مقرعہ انکس کجک
شرم آزرم و حیا دلہن عروس
مردہ میت نیم کشتہ ادھموا

چھید ثقبہ رخنہ روزن کیل میخ
بات گفتار و سخن پاسخ جواب
مطعم و طعمہ خورش کھانا طعام
لانہ چھتا انگبین شہد و عسل
آشیانہ گھونسلا طائر پرند
سلسلہ زنجیر بیڑی بند پا
گاؤکش قصاب چرواہا شبان
بنیا بقال اونٹ والا ساربان
ہاتھی والا فیلبان خرطوم سونڈ
کفشگر اسکاف موچی کفش دوز
چور سارق دزد شحنہ کوتوال
گول احمق سادہ لوح و بیوقوف
مکر نیرنگ و فریب و کید پیچ
مے شراب و خمر مل انگوزہ ہینگ
بھال پیکان و سنان تلوار تیغ
بام کوٹھا سقف چھت بالا پارہ

ٹہنی شاخ و فرع جڑ بن اصل بیخ
سرزنش جھڑکی غضب غصہ عتاب
گھونٹ جرعہ چلو غرفہ پیالہ جام
بانسری مزمار نے چامہ غزل
معجب و مغرور خود بین خود پسند
زنگلہ گھنگرو جرس گھنٹہ درا
گورکن حفار مالی باغبان
باغی نافرمان تیاقی پاسبان
ڈھونڈنا جستن تفحص جوئی ڈھونڈ
دوپہر نصف النہار و نیم روز
کوفجان نجرا مصیدہ دام جال
پود بانا تار تانا پشم صوف
منتر افسون جن پری عفریت بھوت
عاج ہاتھی دانت قرن و شاخ سینگ
برق بجلی ابر بدلی غیم میغ
کوس نقارہ دم شمشیر بارہ

رانڈ بیوہ چرخہ رہٹہ دو کدان
جاڑا سرما گرما تابستان صیف
آس امید و توقع چشمداشت
دھنیا نداف آٹے وا لا آردگر
بو فروش عطار گندھی مسک مشک
روزہ رکھنے والا صائم روزہ صوم
بس بہت بسیار افزون و کثیر
دہان شالی چینا ارزن جرت جوار
رائی خردل حلبہ میتھی ارد ماش
دھنیا کشنیز املی حجمہ نلح لون
ساگ سبزی ونرہ گکڑی خیار
ریب شک ظن و گمان یا وریقین
سوہنی جاروب جھاڑو مکنسہ
قصہ اسطورہ کہانی داستان
قالین غالیچہ چٹائی بوریا
مسکہ مکھن چربی چکنائی وسم

سود نفع و فائدہ ٹوٹا زیان
تشنہ پیاسا پاہنا مہمان ضیف
نامہ خط خامہ قلم لکھا نگاشت
لڑکا کودک طفل بیٹا ابن پسر
گیلاتر مبلول یابس سوکھا خشک
فطر روزہ کھولنا دن روز یوم
آرالا گو گرد گندھک سال قیر
غیث باران مینہ رشاشہ طل پھاگ
دھوبی گازر نائی گرا موتراش
ناکس و معکوس اوندھا سرنگون
پالک اسفاناخ سبزہ مرغزار
رکھنا نہادن امانت ار اعین
کرنی گلمالہ ہتوڑا مطرقہ
زور قوت تاب نیرو بل توان
حشو بھرتی ممتلے مشحون بھرا
آگ آتش نار آذر بت صنم

[illegible]

سمن روغن گھی دہی جغرات ماست
گہنا زیور حلہ پیرایہ لباس
چھاتی پستان سینہ بند انگیا سبیج
آرسی آئینہ آرایش سنگھار
گاؤں قریہ موضع قصبہ دہ کلات
الگنی و شنگ آونگ و شریط
چھینک عطسہ ریزش بینی مخاط
ہچکی ہکہک ہکہ استفراغ قے
مرتفع عالی بلند اونچا رفیع
لچھن اقبال و دولت امن چلن
پڑھ بخوان دفتر جریدہ لکھ نویس
کٹنی دلالہ کمینہ دون رذیل
ہڑ ہلیلہ جوز ہندی ناریل
مرچ فلفل ہرد ہلدی زرد چوب
پنکھا مروح باد بیزن باد کش
کوٹھی کندو آس چکی آسیا

سچا صادق راستگو سچ صدق ست
چوب لکڑی ہیمہ ایندھن کاہ گھاس
قلبہ ہل کیاری خیابان تخم بیج
فص نگین چھلا کچہ کنگن سوار
سہ ثلاثہ تین سبعہ ہفت سات
گھیرا حلقہ گھیرنے والا محیط
دسترس مقدور سرمایہ بساط
چربی شحم و پیہ پٹھا عصبہ پے
دودھ بھائی کوکہ ہمشیر و رضیع
چشمک و ایما اشارہ دیدہ نین
چکسہ پڑیا صرہ تھیلی کیسہ کیس
گنگ گونگا اخرس و ابکم کلیل
پیڑ شجرہ دار ثمرہ بار پھل
اوکھلی مہراس ہاون کوٹکوب
ذائقہ لذت مزہ چکھ توبچش
چمچہ قاشق ملعقہ تابہ توا

توت فرصاد آم انبہ کیلا موز — بہ سفرجل بیر نبق اخروٹ جوز

مول قیمت نرخ بھاؤ وزن تول — زفر چوگا پوٹا جاغر چونچ نول

لوہا آہن تانبا مس ارزیز رانگ — ساز باجا نعرہ و آواز بانگ

رنگنے رزصباغ لون و رنگ فام — شرق پورب غرب پچھم اسم نام

جنا زادن دائی دایہ قابلہ — شرخ و آشخ سبا چھالہ آبلہ

ترس ڈر بیم و ہراس و خوف باک — قعر اگھر اتھاگ گڑھا غار و مغاک

سست خاطر روگی بیمار و سقیم — خون لہو بٹی جبیرہ پیپ ریم

چاہنا خواہش مشیت خواستن — حر گرمی سوزش و حرقت جلن

جانا رفتن جمع ہونا اجتماع — باز رکھنا منع کردن امتناع

رہنا ماندن غارتیدن لوٹنا — بھرنا آگندن رہیدن چھوٹنا

دینا دادن بونا کشتن کاشتن — کھانا خوردن پاٹنا انباشتن

بڑھنا افزودن گھٹنا کاستن — چومنا بوسیدن اٹھنا خاستن

یافتن پانا ہلیدن چھوڑنا — پینا نوشیدن شکستن توڑنا

گرنا افتادن شمیدن سونگھنا — آمدن آنا غنودن اونگھنا

کودنا جستن بنانا ساختن — ڈالنا افگندن و انداختن

دوختن سینا کشادن کھولنا — کہنا گفتن قول سنجتن تولنا

باندھنا بستن چمکنا تافتن
ڈرنا ترسیدن سر شستن گوندھنا
ہنسنا خندیدن برشتن بھوننا
لونگ الغوزہ جلاجل جھانجھ صنج
نان بز جبازہ روٹی خبز نان
کڑبلا انگشت انگیٹھی مجمرہ
چھلنی غربال آرد آٹا ستو پست
لڑنا جنگیدن لڑائی حرب جنگ
بنکران کھرچن فلہ پیوسی لبا
باگڈور افسار دمچی پاردم
دیگیا چولھا اجاغ و دیگدان
خاک مٹی راکھ خاکستر رباد
جود بخشش فضل انعام و عطا
سادہ روئی ریش امرد زن فسا

کھودنا کندیدن حفر و کاشتن
جھولی زنبیل اخلکند و جھنجھنا
بھاڑ گلخن مشوی بریان بھوننا
خال تل آژنگ جھری چین شکنج
جوز بویہ جاپھل تنبول پان
چمٹا آتشگیر سنسی انبرہ
نوزدہ اونیس عشرون بیس بست
آشتی صلح و مدارا عار ننگ
گوشوارہ جھومکا یارہ کڑا
خمکدہ میخانہ بھٹی مٹکا خم
دیگ مرجل دیگ دصوان و دو خان
دادگر عادل نیاو عدل و داد
موہبت داد و دہش جلد و سخا
آئینہ مرآت و کھلاوٹ ریا

دائماً پیوستہ ہموارہ مدام
خاتمہ انجام پایان تم تمام

ازین قطعہ بعمل صنعت توشیح نام و تخلص مولف یعنی حافظ غلام احمد فروغی بر می آید

جبر دا ناریج نفع وران فخذ و نار انار — اونٹ سار و راس تمار کتام پورا مات ہا

فیض بخشش ضیف مہمان جنگ حرب گنج کنز — ظل سایہ لغط راندن رام تابع سانپ مار

غار جفرہ باغ جنگل ریش گھاو شیر باگھ — لین می نیل و سمہ راح بادہ گرم حار

اوگنا بنت کاہ بن و شتاق شکل قاش پھانک — موت حتف فتح نصرت بھید راز و خوار ریا

آدمی ناس و فسان سان ناک بینی کان گوش — حول سال و لوح تختی راد باذل بیت و آ

مٹی خاک و کاخ قصر و ریب شک بغض بیر — دور بعد ورود ندی ابت لیل و حیط تار

فوج لشکر پیٹ جوف کلس حوض پا سلاک لڑ — روگ علت گور قبر و راہ رستا عقد ہار

ول شگوفہ لوز بانہ ریش داڑھی شیر دود — غیم ابر و میغ بادل و ح چھپانا حد کنار

یار یا ور رای عقل و تاب طاقت بات حرف — از حروف اولین مصرعہا نامم برآر

خاتمۃ الطبع قادر مطلق کا شکر ہے کہ اندنون یہ رسالہ مقبول اعالی و ادانی ہسمے بہ قادرنامہ فروغی مصنفہ ادیب لبیب منشی حافظ غلام احمد صاحب فروغی مدرس مدرسہ فارسی جہانگیر آباد بھوپال حسب اجازت حضرت مصنف ام طلہ الفرباتکش جناب منشی محمد افضل صاحب رسا بعد اخذ حق تالیف و تکمیل ضابطہ ترصیف مطبع نامی لکھنؤ مین باہتمام ولی اللہ سنیچر کے ماہ جولائی سنہ ۱۸۹۱ عیسوی مطابق ماہ ذیقعدہ سنہ ۱۳۰۸ھ چھپکر شائع ہوا

تمت